

התערוכה מורכבת מרישומים, קולאזים, מונטאזים ואובייקטים. המוצגים - בכל ארבע הטכניקות - מנוסחים, לפחות בקווים כלליים, במבנה קוביסטי. הטכניקה כוללת, לפיכך, הדבקות (ומכאן הקולאז'), צירופי טקסטורות וקטעים ממקורות שונים (ומכאן המונטאז') והבלטות במגמה להעביר את החלל ה"צירוי" לחלל "ממשי" (ומכאן התבליטים והאובייקטים). ממש כמו שקרה אצל הקוביסטים באותה תקופה - או באובייקטים התבליטים הראשונים של מרסל ינקו וקורט שויטארס - מופיע הצבע רק במחשבה שנייה. החשיבות הראשונה ניתנת למבנה הצורני. לא רצוי למתוח את האנאלוגיה עם הקוביזם הבראשיתי יותר מדי: מיכאל דרוקס רחוק מאוד מהרעננות המחוספסת של הדאדאיסטים, או מהנסיות האקספרסיביות שהופיעו כבר בתחילת הקוביזם של פיקאסו. סגנונו של דרוקס תרבותי מדי - או אולי ראוי לומר: מתורבת. נטייתו היא יותר לכיוון האסתטיציסטי. אפילו הבלחות האינטנסיביות של הפתעות כהה-בהיר מופיעות כאן כעזר לאווירה רגשנית משהו, קצרת נשימה, כמחה (אך לא יותר מדי) במובן המטאפיזי והנוסטאלגי. תמיד קיים כאן חוש-מידה זהיר: לא חריף מדי, לא עצמים "גסים", לא לערבל מעמקים! אסתטיציזם אמיתי.

גבריאל יערי, רחל זכריה, פאול פאון

"גראפיקה סוריאליסטית" / הארץ / 1.3.68 / תע' קבוצתית / גלריה 220 / תל-אביב

שלושה אמנים מציגים תערוכה תחת הכותרת המשותפת "גראפיקה סוריאליסטית". לאמיתו של דבר הולם השם את יצירתו של אחד מהם בלבד - גבריאל יערי. שני האחרים, רחל זכריה ופאול פאון, אין לתארם כסוריאליסטים אפילו במשמעות הרחבה והמקיפה מדי המוקנה למונח "סוריאליזם" לפעמים.

פאול פאון מציג רישומי עט עדינים ושקופים היוצרים משטחים דמויי עננים ומבנה בחלל. יש קירבה מסוימת בין הריתמוס הפנימי שברישומיו של פאול פאון והנס הארטונג. שניהם עוסקים במקצבים בחלל ואצל שניהם התנועה בנויה ממשיכת מכחול קשתית קמעה (הארטונג) או קו ריתמי קשתי קמעה (פאון). השונה הוא בכך שהארטונג מדגיש את אבחת המכחול הבודדת (או אבחה מול אבחה המופיעות כתנועה מול תנועה) בעוד פאון מצרף מארג שלם של קווים-תנועות ויוצר על ידי כך מעין טקסטורה שקופה ובלתי חומרית. יש ברישומיו של פאון ביטוי אישי, אלגנטיות מרובה וביצוע מלוטש. עם זאת, קורה אצלו דבר, שלפני שנים מספר אולי היה מקובל כיתרון, אך עתה הוא מותיר סימני שאלה: סגנונו כה

מגובש, עד שכל הרישומים נראים כווריאציות זה על זה. הדרך מסגנון - גם אם הוא סגנון הנובע מבעיה ציורית אמיתית - ועד נוסחה, אינה רחוקה ועל פאול פאון להיזהר שלא להחליף בין שני אלה.

תחת השם המפוצץ משהו, "דקאלומאניות", מציגה רחל זכריה רישומים צבעוניים עשויים באקוורל, שאינם סוריאליסטים יותר מאשר רישומי החלל של פאול פאון - מה שאינו מונע מחלק מהם להיות נעימים מאוד לעין. ברישומיה של הציירת ניכרת מדי הנטייה להסתמך על אפקטים מקריים, נזילות וצבעוניות גולמית מדי.

הסוריאליסט שבחבורה הוא גבריאל יערי. צייר זה מיוצג על ידי קולאזים, שאווירתם הכללית והאירועים המתוארים בהם הם לפי מיטב האסכולה הסוריאליסטית. הוא נוטל לעיתים, כמסגרת ראשונית, ציור ידוע (ליתר דיוק, רפרודוקציה של ציור) ומתחיל להוסיף למסגרת זו אלמנטים מוזרים, כגון החלפת ראשי האנשים בראשי מפלצות, שילוב דמויות מרחפות, שינוי במבנה החלל, החלפת איברים ובגדים - וכל זה על ידי הדבקות הנעשות בניקיון טכני ובאלגנטיות. קולאזים אלה קרובים ברוחם לקולאזים של מקס ארנסט וציוורו של מגריט. האפקט הכללי, חזק, מוזר ביותר ומלא עניין. עיון חוזר בקולאזים מגלה שבגריאל יערי מוכן - הרבה יותר מהראוי - להקריב את המבנה הכללי הצורני, תוך היסחפות אחרי אפקטים מקומיים הנובעים מהאסוציאציות של הפרטים. נראה כאילו הוא מקבל השראה מפרט מסוים בתוך הקולאז' העשוי למחצה ויוצר על פרט זה וריאציה שאינה עולה תמיד בקנה אחד עם המבנה הכללי. הציור השלם נראה, לכן, עמוס מדי לעיתים קרובות, עשיר בפרטים שלא תמיד מתקשרים עם המבנה הכללי, וניכרת נטייה חזקה מדי "להכניס הכול בציור אחד". מעבר להסתייגויות אלה, ראוי לציין את תחושתו החריפה של אמן זה - בין אם הוא מתבונן בעיתון, מצויר רגיל או ברפרודוקציות של אמנים ידועים - למוזר, למפליא ולמאיים. כאשר אמר ברטון "המופלא הוא היפה", התכוון ללא ספק גם לסוג יצירה כגון זה.

ברנרד ראדאר

"פסלי ברנרד ראדאר" / הארץ / 15.3.68 / תע' יחיד / מוזיאון תל-אביב

בתערוכתו של הפסל ברנרד ראדאר מוצגים למעלה מ-40 פסלים וכ-60 רישומים, חיתוכי עץ, הדפסי אבן ותחריטים. ראוי להפריד - הן מבחינת הדיון והן מבחינת האיכות - בין הגראפיקה של ראדאר ובין פיסולו. הגראפיקה שלו אקלקטית בעיקרה, ואם כי מופגנת בה יכולת רישום, מתח עז וחיוניות בביטוי, הרי ניכרים בה הרבה מדי השפעות של פיקאסו, קלאווה ורבים אחרים. גם ביצירות הפיסוליות ניכרות השפעות, למשל של רנואר ופיקאסו, אך בתחום זה מגיע ראדאר לייחוד, לפתרונות מקוריים (הן מבחינת עיצוב והן מבחינה טכנית) ולעוצמה בלתי רגילה.